

N:o 9.

Ank till Riksd. Kansli d. 19 April 1869, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af Herr P. Nilssons motion om öfverlemnande till Kongl. Mynt- och Medalj-kabinettet af åtskilliga i Riksbanken befintliga mynt och medaljer m. m.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, N:o 279, har Herr *P. Nilsson* föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, att af Bankens mynt- och medaljsamling skulle öfverlemnas till Kongl. Mynt- och Medalj-kabinettet så många mynt och medaljer, som finnas i den förra, men saknas i det sednare, samt att återstoden af den förstnämnda samlingen skulle säljas på offentlig auktion till den högstbjudande och de influtna auktionsmedlen ingå i Bankens kassa.

Sedan denna motion jemte några vid densammas första föredragning i Kammaren afgifna yttranden blifvit hänvisad till Banko-Utskottet, har Utskottet ansett sig böra inhemta utlåtande af Banko-fullmäktige, som med sådant till Utskottet inkommit och dervid bifogat ett af vårdaren utaf Bankens Mynt- och Medalj-kabinett, Riksantikvariern m. m. B. E. Hildebrand, på Banko-fullmäktiges anmodan till dem afgifvet yttrande.

Då dessa yttranden innefatta en fullständig utredning af ämnet, anser Utskottet sig böra meddela desamma i sin helhet.

Riksantikvariern Hildebrand anför följande: "Utgående från den åsigt, att största sparsamhet bör iakttagas, har Herr Per Nilsson föreslagit, att från Riksbankens Mynt-kabinett må till Kongl. Mynt-kabinettet öfverlemnas de mynt och medaljer, som der saknas; att resten af Banko-kabinettets samling må säljas på auktion, och att de influtna auktionsmedlen må ingå i Bankens kassa."

Bih. till Riksd. Prot. 1869. 6 Saml. 1 Afd. 7 Häft.

“Detta förslag afser således tre ändamål: 1:o att bereda en anseelig tillökning i Kongl. Mynt-kabinettets samlingar; 2:o att förstärka Bankens kassa; och 3:o) att bereda ett önskvärdt tillfälle för enskilda samlare att rikta sina samlingar.“

“Ehuru hvart och ett af dessa ändamål kan anses vara godt, måste jag likväl uttala min öfvertygelse, att förslaget, om det verkställdes, skulle blifva i ännu flera afseenden skadligt, och att vinsten för Bankens kassa skulle blifva alltför obetydlig, för att rättfärdiga den betänkliga åtgärden att skingra en af Statens offentliga, vetenskapliga samlingar.“

“Hos oss har man hittills, likasom i hvarje annat civiliseradt land, ansett dylika samlingar vara oumbärliga för vetenskapen samt ett hedrande bevis på en högre sinnesodling hos folket, och sålunda väl förtjenta att med huldhet omvårdas.“

“En samling af mynt och medaljer har icke, hvad måhända mången föreställer sig, intresse ensamt för kuriositetsälskare och numismatici. Är en sådan samling någorlunda fullständig, så eger den stort värde jemväl i allmänhet för en hvar, som söker upplysning i landets historia. *Mynten*, ordnade i årsserier, gifva en åskådlig och äfven för dem, som icke specielt studerat nationalekonomien, i ögonen fallande öfversigt af den ekonomiska ställningen i landet under olika tidevarf. Huru noggrannt man än må studera myntordningar och andra Kongl. författningar, nödgas man dock, för att med säkerhet kunna bedöma myntets och varornas värde under olika tider, äfvensom andra finansiella förhållanden, mången gång taga sin tillflykt till sjelfva myntens granskning. *Medaljerna* åter utgöra den vackraste illustration till folkets och dess regenters historia, och lemna dessutom värdefulla bidrag till kännedom af konstens och smakens utbildning hos olika folk.“

“Jag tviflar icke att detta både inses och erkännes af motionären, som sjelf är ifrig myntsamlare. Men han har, efter hvad i motionen yttras, trott sig finna, att Bankens Mynt-kabinett, derför att lokalen icke medgifver dess offentliga förevisning, icke kan göra så stor nytta i den numismatiska forskningen, som önskligt vore, och icke heller är behöfvt, särdeles som Staten eger Kongl. Mynt- och Medalj-kabinettet, förvaradt i Riksmuseum, som förevisas allmänheten hvarje vecka och således är lätt tillgängligt äfven för vetenskapliga forskningen.“

“I denna af motionären framställda åsigt kan jag icke instämma. Den vetenskapliga forskningen kan icke tillfredsställas under offentliga förevisningar. Ändamålet med dessa förevisningar är att bereda allmän upplysning och ett bildande nöje åt den stora publik, som besöker Museum, och att väcka intresse äfven för denna del af den historiska forskningen. Vetenskapsmannen måste på helt annat sätt taga kännedom om samlingarnes innehåll, och detta

kan icke ske annorlunda än genom enskild granskning under vårdarens ögon. För sådant ändamål har Bankens samling, lika väl som Kongl. Myntkabinettet, alltid, så snart önskan derom blifvit framställd, varit tillgänglig. För den stora allmänheten är det utan tvifvel tillräckligt, att en af samlingarne, den större och mera omfattande, hålles fritt öppen två dagar hvarje vecka. Den vetenskapliga forskaren har icke någon olägenhet deraf att Bankens samling förvaras i en trång lokal och innanför ett sessionsrum, som icke kan lämpligen öppnas för en större folkström.“

“För den vetenskapliga forskaren är det af utomordentligt stor vigt att kunna få anställa specialundersökningar i mer än en offentlig och rikhaltig samling. En hvar, som befattat sig med beskrifning af mynt eller medaljer, har säkert, lika som jag, erfarit behovet att granska mera än ett exemplar af samma mynt eller medalj, för att på det ena exemplaret kunna se och komplettera hvad som, till följd af präglingkonstens ofullkomlighet i äldre tid, myntarbetarnes ovarsamhet, tidens åverkan m. fl. orsaker, icke kan tydligt skönjas på det andra, eller för att afgöra den stundom vanskliga frågan om ett mynts äkthet, för att kontrollera och jemföra de särskilda myntsorternas vigt hvilken stundom varierar mera än man haft skäl att vänta, o. s. v.“

“För att kunna åstadkomma en sådan jemförelse är det naturligtvis en stor fördel, om *två* offentliga samlingar finnas inom samma stad. Det kan och bör således icke anses som en onödig lyx, att Sveriges hufvudstad eger, bredvid den stora rikssamlingen, som omfattar alla länder och folk, ännu en offentlig samling, inskränkt till hvad som för oss är viktigast, de Svenska mynten och medaljerna. I många andra hufvudstäder, äfven i länder, som med afseende på tillgångar icke kunna anses stå framför vårt land, finnas dylika offentliga specialsamlingar bredvid det större och mera omfattande rikskabinettet.“

“Med behjertande af ett sådant behof, beslöto Rikets Ständer år 1756, under ekonomiska förhållanden som visst icke voro bättre än närvarande tids att med 120,000 daler k. m. för Banken inköpa affidne Presidenten Friherre Gustaf Classon Rålamb's betydliga och på rariteter rika samling af Svenska mynt och medaljer.“

“Planen för Bankens samling har sedan fortfarande bibehållits, med inskränkning till Sverige. Först år 1842 fick denna plan, på grund af Statsrevisorernes hemställan, en ringa utsträckning så till vida, att för Myntkabinettet skulle anskaffas prof af de förnämsta främmande folks *nyaste* mynt. Detta beslut föranleddes af de vid riksdagarne väckta förslagen om ändring i vårt myntsystem; och den lilla samlingen af dessa främmande mynt var under flera riksdagar flitigt begagnad af dåvarande Banko-Utskott.“

“Bankens Svenska samling har efter hand blifvit ökad, så att den nu är en af de yppersta i sitt slag. Tidtals, då ingen särskild vårdare varit an-

ställd, har tillväxten afstannat — så som sednast under åren 1813—1834, då endast några tillfälliga inköp gjordes, till en del af sådana mynt och medaljer, som redan förut funnos, till en del af sådana, som alldeles icke tillhöra planen för Bankens samling —; men hvad som sålunda blifvit försummadt har sednare blifvit afhjelpat.“

“Då Banko-Utskottet torde önska att få uppgift på Bankens utgifter för samlingens kompletterande, tillåter jag mig upplysa, att sedan jag år 1836 mottog vården om Bankens Myntkabinett, hafva inköpen för detsamma, intill 1868 års slut, uppgått till 14,538 Riksdaler 18 öre Riksmynt. Härvid bör dock märkas, att med denna summa har samlingen från år 1812, då siste vårdaren, Banko-kommissarien Fr. Silfverstolpe afled, intill närvarande tid blifvit fortsatt, samt vidare, att för äldre tid många mynt och medaljer, som förut saknats, blifvit anskaffade, och att derjemte både för äldre och nyare tid stora luckor blifvit fyllda, sedan år 1858 planen utsträcktes till samlande af *årsserier* af de Svenska mynten, då man förut nöjt sig med endast en representant af hvarje olika myntsort under hvarje regent. Detta beslut föranledde under de tre närmast följande åren mycket betydliga inköp på en gång. Om man fördelar ofvannämnda inköpssumma på 56 år (1813—1868), så uppgår kostna den för hvarje år till 259 R:dr 61 öre Riksmynt, hvaraf största delen finnes kvar i metallisk valuta. Den årliga ränteförlusten på dessa inköp torde väl icke kunna anses vara af stor betydelse för en Riksbank.

“Under de 33 år jag haft vården (1836—1868) har Bankens samling blifvit ökad med 784 Svenska medaljer (38 i guld, 568 i silfver, 178 i bronz eller tenn); 1,565 Svenska mynt (91 i guld, 1,045 i silfver, 429 i koppar); samt 348 af utlandets nyaste mynt (3 i platina, 45 i guld, 227 i silfver, 73 i koppar). Dessa tillökningar äro särskildt beskrifna i ett från 1836 fortgående inventarium. Ett år 1860 tryckt arbete: “Minnespenningar öfver Enskilde Svenska Män och Qvinnor“ innehåller en katalog öfver alla sådana minnespenningar, förvarade i Bankens kabinett. En dylik beskrifning öfver alla Kongl. och andra Svenska medaljer, likaledes angifvande allt som finnes i Bankens samling, är under utarbetning. Under samma tid har Myntkabinettet fått egen lokal, något vidgad genom en skiljeväggs borttagande, samt helt och hållet ny inredning, som haft till följd en fullkomligt ny anordning af samlingen.“

“Motionärens förslag att ur Bankens samling må för Kongl. Myntkabinettet uttagas allt hvad som der saknas, är ganska aktningvärdt; men denna förmån skulle, enligt hvad jag här ofvan anfört, ingalunda ersätta fördelen för forskaren att kunna anställa jemförelse i tvänne samlingar.“

“Dessutom anser jag en alltför långt drifven centralisation icke vara att tillstyrka, emedan man, genom att hopa allt på ett ställe, kan komma att göra oersättliga förluster. Samlingar, i synnerhet af denna art, hafva fiender,

mot hvilka man aldrig kan bereda nog säkert skydd. Om man ock kan göra sig någorlunda trygg mot *elden*, finnes deremot icke någon full säkerhet mot *tjuften*. En offentlig samling kan således spolieras, och i sådant fall är det en lycka att icke *allt* hvad Staten i sådan väg eger på en gång går förloradt.“

“Att dessa farhågar icke äro gripna ur luften, visa exemplen af den stora stölden af guldmynten i Franska Myntkabinettet, stölden af guldhornen i Köpenhamns och af guldringarne i Berlins Museum m. fl., allt inom en föga aflägsen tid.“

“Vi behöfva dessutom icke gå utanför fäderneslandet, för att hemta varnande exempel. I Svenska Kongl. Myntkabinettet föröfvades på 1780-talet en stöld af kabinettets vårdare, som uttog alla utländska guldmynten, till ett belopp af 820 dukater, belänte dessa i Banken och rymde ur riket. Dessa guldmynt, som länge förvarats i Bankens kassahalf, upphemtades, enligt beslut vid 1840 års riksdag, på min anhållan, till Bankens Myntkabinett, och blefvo, sedan jag upptäckt och visat, att mynten voro desamma, som bortstulits i Kongl. Myntkabinettet, genom Rikets Ständers beslut år 1854 dit återlemnade. Det var utlemnandet af dessa främmande guldmynt, hvilka icke tillhörde planen för Bankens samling och endast några få år der hade förvarats, som föranledde den i Herr Per Nilssons motion omnämnda afskrifning 4,646 R:dr 32 sk. Banko i Banko kabinettets metallvärde.“

“Ehuru mera än någon annan intresserad att få öka Kongl. Myntkabinettets samlingar och att dit rädda undan förstörelse allt som står att erhålla ur jordfynd eller hos enskilde personer kan jag likväl, på grund af de skäl jag anfört, icke tillstyrka en tillökning, beredd genom upprifning af en annan Statens samling, som med rätta har vunnit stort anseende både inom och utom fäderneslandet.“

“Den vinst, som motionären trott sig kunna vänta för Bankens kassa genom försäljning på auktion af hvad som icke blifvit för Kongl. Myntkabinettet uttaget, skulle säkerligen blifva betydligt mindre, än han måhända föreställt sig. Sedan Kongl. Myntkabinettet uttagit icke blott de största rariteterna, utan äfven alla guldmedaljerna och en stor mängd af silfvermedaljerna m. m., skulle återstoden genom försäljning på auktion, efter alla afbränningar, näppeligen lemna en behållning af mer än kanske högst 8,000 Riksdaler. Denna tillökning i Bankens rörelsefond torde väl icke kunna anses vara af så stor vikt, att deri skulle finnas en ursäkt för beslutet att skingra en offentlig, vetenskaplig samling. Tvärtom torde denna åtgärd, hvar den blefve spord, bidra att förringa, i stället för att stärka Bankens kredit. Och det torde dessutom med skäl kunna befaras, att Svenska folkets representanter, genom bifall till en sådan försäljning skulle ådraga sig lika bitande anmärkningar, som än i dag uti vetenskap-

liga skrifter upprepas mot Leipzigs stadsmyndigheter, hvilka för några år sedan, i ändamål att förstärka stadskassan, läto bortauktionera stadens offentliga myntsamling, hvilken likväl icke kunde för Leipzig ega så stort värde, som Bankens samling eger för Sverige.“

“Motionären har vidare antydt, att Myntkabinettet föranleder en årlig utgift till vårdarens aflönande. Detta är beklagligtvis en tunga, som medföljer alla samlingar, men som icke kan undvikas, om de skola bereda något gagn; ty utan en sakkunnig vårdare är hvarje samling en död skatt. Man torde icke kunna påräkna att finna någon tjenlig person, villig att utan ersättning åtaga sig en befattning, som kräfver omtanke och möda, och med hvilken stort ansvar är förenadt. Upplysningsvis bör jag nämna, att under de första åren, sedan jag mottog värden om samlingen, utgjorde årsarfvodet 166 R:dr 32 skill. Banko, samt att detta arfvode, utan någon ansökning från min sida, efter hand blifvit af Svenska folkets representanter frivilligt och ynnestfullt förhöjdt.“

“Det af Herr Doktor Gumælius, vid motionens föredragning i Andra Kammaren, väckta förslag, att återstoden af Bankens samling, sedan för Kongl. Myntkabinettet blifvit uttaget hvad som der behöfves, må till universiteterna och elementar-läroverken utdelas, i hvilket förslag Herr Chenon och jemväl Herr Per Nilsson sjelf instämt, vore utan tvifvel nationen mera värdigt, än att låta öfverskottet säljas på auktion.“

“Men att spränga en offentlig och i sin helhet högst värderik samling, för att åt hvart och ett af rikets större läroverk utportionera ett par dussin mynt och medaljer, skulle, efter mitt förmenande, icke vara välbetänkt, och för dessa läroverk och den ungdom, som der undervisas, bereda föga båtнад. I vetenskapligt afseende skulle en sådan splittring vara måhända ännu mera skadlig, än om återstoden såldes på auktion; ty i sednare fallet skulle åtminstone de viktigare och mera sällsynta mynten och medaljerna stadna i några få enskilda samlingar, der de kunde blifva för den vetenskapliga forskaren lättare tillgängliga, än om han skulle nödgas uppsöka några här, andra der i småsamlingar, spridda kring hela riket. Jag anser visserligen önskligt, att vid elementar-läroverken må kunna bildas samlingar, äfven af mynt och medaljer; men dessa böra anordnas efter en beständ och enkel plan, för att blifva instruktiva. Några få, om än sällsynta, mynt och medaljer, utan sammanhang, skulle der endast blifva föga observerade kuriositeter.“

“Ehuru jag således för min del icke kan tillstyrka bifall till motionen, hvarken sådan den ursprungligen framställdes, eller med den modifikation den sedermera erhållit, anser jag mig likväl, för att i någon mån gå motionärens

välvilliga afsigter för Kongl. Myntkabinettets förstärkande till mötes, böra värd- samt hemställa, om icke Herrar Fullmäktige skulle finna skäl hos Banko-Utskottet föreslå, att från Bankens samling må afskiljas några för dess plan helt och hållet främmande *äldre utländska mynt*, nemligen: 1:o dels några Lifländska härmästares, biskopars och städers, åtskilliga Kufiska, Anglosachsiska, Danska m. fl. småmynt från medeltiden och de närmast derefter följande sek- lerna, hvilka mynt som bihang medföljde Rålambska samlingen, då denna af Rikets Ständer inköptes; — dels 2:o några få andra äldre utländska mynt, se- dermera tillkomna, hvaribland några Irländska och Anglosachsiska, hvilka un- der en tid, då Myntkabinettet icke egde någon särskild vårdare, af Banko-full mäktige inköptes på grund af säljarens oriktiga uppgift att dessa skulle vara Olof Skötkonungs och Anund Jakobs mycket sällsynta mynt; — dels ock 3:o en hop utländska små skiljemynt af silfver (126 stycken) och koppar (214 styc- ken), hvilka åtföljde en för många år sedan inköpt samling af äldre i Wisby präglade mynt.“

“Om Riksdagen skulle tillåta att bland dessa för Bankosamlingen främ- mande mynt, hvilka af brist på utrymme icke ens kunna i myntskåpet uppläg- gas, finge för Kongl. Myntkabinettet uttagas hvad som der saknas, företrädes- vis bland de främmande medeltidsmynten kunde de öfriga under hand försäl- jas eller nedsmältas, då de äro af allt för ringa värde att säljas på auktion, och den inflytande summan användas till nya inköp af Svenska mynt och me- daljer samt sådana utländska nyaste mynt, som tillhöra planen för Bankens samling.“

“Jag tillåter mig bilägga en summarisk förteckning på dessa utländska äldre mynt, upptagande 13 i guld, 428 i silfver, 238 i koppar, således tillsam- mans 679. Med undantag af guldmynthen, hvilka sannolikt alla skulle behöfvas i Kongl. Myntkabinettet, hafva de öfriga mycket ringa metallvärde, ty silfver- mynten äro till största delen helt små och af dålig halt. Kopparmynthen äro icke beräknade i Myntkabinettets metallvärde, hvilket således genom denna för- yttring icke skulle blifva betydligt nedsatt.“

Banko-fullmäktige hafva anfört följande: “Berörda förslag, sådant det, enligt omförmälda yttranden, blifvit af motiouären förändradt, innefattar att Banken skall öfverlemnna till Kongl. Mynt och Medaljkabinettet så många mynt och medaljer, som finnas i Bankens, men saknas i Kongl. Myntkabinettets samling samt att af återstoden utaf Bankens mynt och medaljer universite- terna må ega att göra urval för sina samlingar, och de öfriga mynt och me- daljerna fördelas emellan myntsamlingar, tillhöriga elementarläroverken i lands- orten.“

“Genom förslaget afses således i sjelfva verket upprifvande af en samling Svenska mynt och skådepenningar, som, under en lång tidsföljd med omsorg och sakkännedom vårdad och förfullständigad, vunnit ett välförtjent anseende både inom och utom landet samt i följd häraf blifvit i vetenskapliga arbeten åberopad till upplysning för forskare i historiska, nationalekonomiska och numismatiska ämnen.“

“För att visa förslaget olämplighet kunde det möjligen vara tillräckligt att erinra om svårigheterna att sammanföra representanterna för de otaliga under ett årtusende präglade Svenska mynt och skådepenningar till ett sådant ordnad helt, att de kunna göra anspråk på benämningen af samling. Men Fullmäktige anse det oaktadt frågan om lämpligheten af en dylik värdefull samlings upprifvande böra skärskådas från såväl vetenskaplig som administrativ synpunkt. I förra hänseendet torde Fullmäktige kunna inskränka sig till åberopande af hvad Bankens garde des medailles anfört i närlagda honom af fordrade utlåtande öfver det väckta förslaget. I det sednare åter, eller lämpligheten af förslaget, betraktadt från synpunkten af samlingens vigt i administrativ väg, tillåta Fullmäktige sig fästa uppmärksamhet derå, att vid de förändringar af rikets mynt, hvilka redan ifrågakommit och hädanefter ej torde uteblifva, äfvensom vid pröfning af andra likartade frågor, det visat sig vara och är af verklig fördel för icke allenast de lagstiftande, utan äfven de verkställande, att inom Banken hafva tillgång till en samling, hvaröfver de ega full dispositionsrätt och sålunda kunna fritt föfoga i och för lösningen af dylika frågor, hvadan ock sannolikt är att vid sådana tillfällen saknaden af Bankens mynt- och medaljsamling skulle blifva ganska kännbar.“

“Då för öfrigt, om frågan betraktas äfven från ekonomisk synpunkt, Bankens årliga utgift för komplettering och vård af Bankens mynt- och medaljsamling är alltför obetydlig att föranleda skäligt stöd för bifall till förslaget, hemställa Fullmäktige vördsamt att detsamma icke må vinna vidare afseende, än Fullmäktige här nedan ifrågasatt.“

“Den af garde des medailles gjorda framställning om afskiljande från Bankens mynt- och medaljkabinett af åtskilliga derstädes förvarade gamla utländska mynt, vilja Fullmäktige nemligen i så måtto understödja, att berörda mynt må öfverlemnas till Kongl. Myntkabinettet, under vilkor att, enär det icke kan vara Riksdagen värdigt att genom försäljning eller nedsmältning af mynt, användbara i offentliga samlingar, bereda Banken en inkomst af några Riksdaler, från Kongl. Kabinettet till andra offentliga samlingar hänvisas sådana af dessa mynt, hvilka icke äro för kompletterande af Kongl. Myntkabinettets samlingar erforderliga “

Riksdagen

Riksdagen tørde af hvad sålunda blifvit upplyst finna, att hvarken motionärens ursprungliga förslag eller de öfriga uti ännu framställda böra bifallas; hvadan Utskottet hemställer,

att Herr P. Nilssons förevarande motiou icke må till någon åtgärd föranleda.

Stockholm den 19 April 1869.

J. v. Schwerin.

Utskottets Ordförande.

Herr *Ola Jönsson* anmälde, att han icke närvarit vid behandlingen af detta ärende i Utskottet.